

O'ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHI, MUAMMO VA YECHIMLARI

Farg'ona Politexnika instituti talabasi

Avazjonov Asadbek

e-mail: avazjonovasadulloh@gmail.com

+998994982599

Annotatsiya: Yashil iqtisodga o'tish global kun tartibidagi muhim masala bo'lib, o'zining boy tabiiy resurslari va barqaror rivojlanishga intilishi bilan O'zbekiston ham bu o'zgarishlarni amalga oshirishga intilmoqda. Biroq, boshqa ko'plab davlatlar qatori O'zbekiston ham ushbu o'tish jarayonida turli qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Ushbu maqolada biz O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishidagi muammolar va potentsial yechimlarni muhokama qilamiz.

Kalit so'zlar: Yashil iqtisodiyot, muammo, energiya, suv resurslari, yechimlar, strategiya, yashil amaliyot.

ПЕРЕХОД УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ, ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

Аннотация: Переход к зеленой экономике является важным вопросом глобальной повестки дня, и Узбекистан, обладающий богатыми природными ресурсами и стремящийся к устойчивому развитию, также стремится реализовать эти изменения. Однако, как и многие другие страны, Узбекистан сталкивается с различными трудностями в этом переходном процессе. В этой статье мы обсуждаем проблемы и потенциальные решения перехода Узбекистана к зеленой экономике.

Ключевые слова: Зеленая экономика, проблема, энергетика, водные ресурсы, решения, стратегия, зеленая практика.

UZBEKISTAN'S TRANSITION TO A GREEN ECONOMY, PROBLEMS AND SOLUTIONS

Abstract: The transition to a green economy is an important issue on the global agenda, and Uzbekistan, with its rich natural resources and striving for sustainable development, is also striving to implement these changes. However, along with many other countries, Uzbekistan is facing various difficulties in this transition process. In this article, we discuss the problems and potential solutions in Uzbekistan's transition to a green economy.

Key words: Green economy, problem, energy, water resources, solutions, strategy, green practice.

Kirish

Mamlakatning resurslardan foydalanish samaradorligi Yevropa Ittifoqi va boshqa o'rtacha daromadli mamlakatlarnikidan ancha past. O'zbekistonda suvdan foydalanish ayniqsa samarasiz, mamlakatda YaIM birligiga to'g'ri keladigan energiya iste'moli Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasidagi o'rtacha ko'rsatkichdan qariyb uch barobar, qo'shni Qozog'istonnikidan ikki baravar yuqori. Shu bilan birga, shahar va sanoat manbalaridan havoning zarrachalari bilan ifloslanishi shamol tomonidan urilgan qum va buzilgan yerlarning changlari bilan kuchayadi. Aholining salmoqli qismi muntazam ravishda zararli deb hisoblangan havo sifatiga duchor bo'ladi. Yerning tanazzulga uchrashi iqtisodiyotga ayniqsa qimmatga tushdi va bu o'zaro bog'liq ekologik muammolar tufayli yuzaga keldi.

Asosiy qism

O'zining yashil ambitsiyalarini qondirish uchun O'zbekiston uchta vaqt oralig'ida: shoshilinch, yaqin va uzoq muddatli davrga bo'lingan ushbu va boshqa muammolarni hal qilishi kerak. Mamlakatning qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan iqtisodiyoti va aholi zich joylashgan hududlarda havoning bosqichma-bosqich yomonlashishini hisobga olgan holda, uning eng dolzarb yashil ustuvorliklari havo sifatini yaxshilash, yer va suvdan barqaror foydalanish bo'ladi. Bunga suvni samarali boshqarish va havo ifloslanishini kamaytirish choralari orqali erishish mumkin. Iqlim o'zgarishi muammolari va energiya bozoridagi inqiroz "yashil" texnologiyalar deb ataladigan muqobil, yanada ekologik toza va ehtimol qayta tiklanadigan resurslardan foydalanish texnologiyalarini ishlab chiqishga olib keldi.

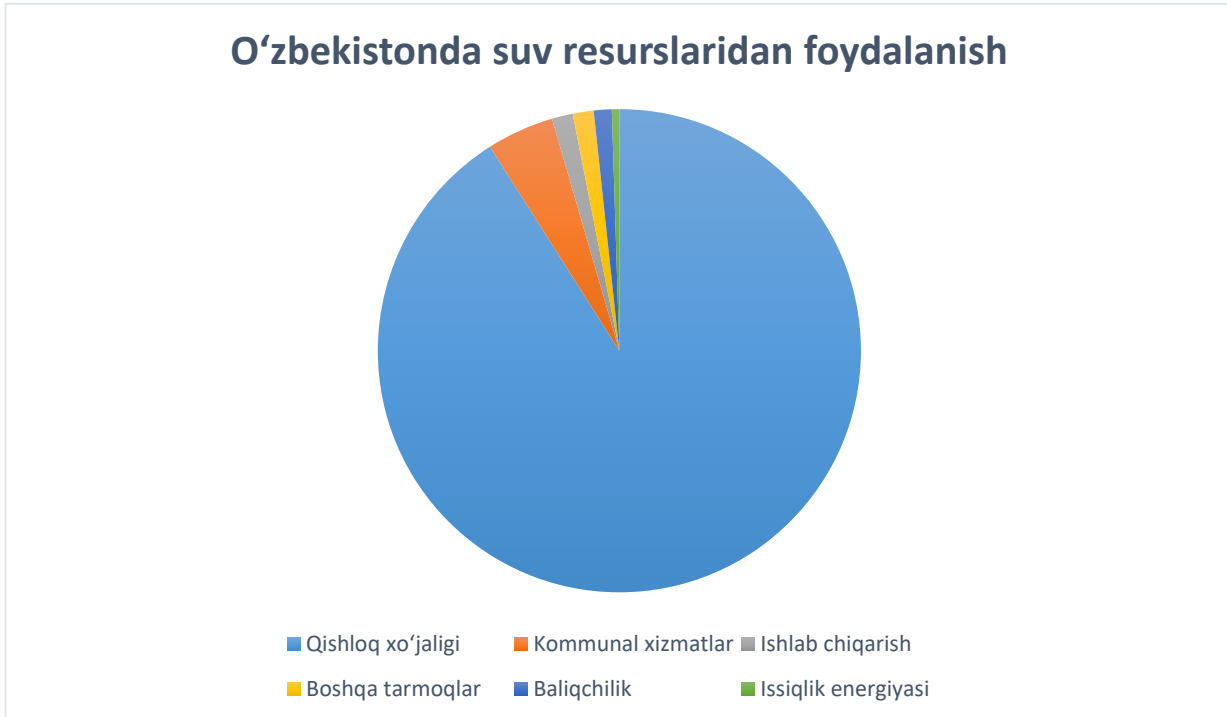
O'zbekistonda 2022-yil oxirida 2030-yilgacha yashil iqtisodiyot va yashil o'sishga o'tish dasturi qabul qilingan edi. Avvalroq hukumat 2050-yilgacha ko'mir, tabiiy gaz va neft mahsulotlaridan yoqilg'i sifatida foydalanishni butunlay yo'q qilish rejasini e'lon qilgan edi. uglerod neytralligiga erishish yoki "nol emissiya" (okeanlar va o'rmonlar tomonidan so'rilgan miqdordan oshmaydigan karbonat angidrid emissiyasi miqdori).[1]

Dasturga ko'ra, 2030-yilga borib, qayta tiklanadigan energiya manbalarining (REM) foydalaniladigan ulushi mamlakatda ishlab chiqarilgan umumiy elektr energiyasining qariyb 30 foizini tashkil qiladi. Bu vaqtga kelib umumiy quvvati kamida 5000 MVt bo'lgan shamol elektr stansiyalari (SES) va umumiy quvvati 7000 MVt bo'lgan quyosh fotoelektr stansiyalari (GES) ishga tushiriladi.

Yerdan barqaror foydalanish O'zbekistonda kengayishi kerak bo'lgan muhim amaliyotdir. Iqlimga asoslangan qishloq xo'jaligi amaliyotlari erdan foydalanish barqarorligini yanada oshiradi. Uzoq muddatda mamlakat qishloq xo'jaligidan qimmatroq, yaxshi haq to'lanadigan tarmoqlarga o'tishni ta'minlasa yaxshi bo'lardi. Buning uchun qishloq xo'jaligi ishchi kuchining bir qismini, xususan, eng zaif ayollar va yoshlarni qayta malakasini oshirish kerak bo'ladi.

1-diagramma

Yuqoridagi diagrammada ham ko'rinib turibdi O'zbekistonda suv resurslaridan

foydalanishning eng yuqori ko'rsatkichi qishloq xo'jaligiga to'g'ri kelmoqda. O'zbekiston 2040 yilga borib suv ta'sirining yuqori darajasiga duchor bo'ladigan davlatlar orasida 29-o'rinni egallaydi. ¹Butun Markaziy Osiyo mintaqasida kutilayotgan stress darajasi 80 foizdan ortiq bo'lishi prognoz qilinmoqda. Ayniqsa, 2040-yilga borib O'zbekiston aholisi 42 milliondan oshishini hisobga olsak, bu ko'rsatkichlar tushkunlikka tushadi. Prognozlarga ko'ra, aholining [tez](#) o'sishi 44-46 foizgacha suv tanqisligiga olib kelishi mumkin. Suv resurslariga talab ortib borayotgani va ularning tez kamayib borayotganini inobatga olgan holda muammoni hal etish bo'yicha tegishli choralar ko'rish muhim ahamiyatga ega.[2]

Suv narxlarini belgilash va sug'orish uchun investitsiyalar orqali suvdan foydalanish samaradorligini oshirish eng katta ustuvor yo'nalish bo'lishi kerak, suvdan foydalanishning ma'lum chegaralari ushbu yangi ustuvorliklarning bir qismidir. Kam uglerodli oqilona siyosat O'zbekistonda kam uglerodli energiya va energiya samaradorligiga o'tish uchun zarur rag'batlarni beradi.

¹ <https://uzsuv.uz/en/posts/840>

Xalqaro Valyuta Jamg'armasi va Jahon bankining uglerod narxini baholash vositasi tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda uglerod bahosi qo'shimcha fiskal daromad sifatida YaIMning 5 foizigacha bo'lishi mumkin, bu esa yashil loyihalarni moliyalashtirish yoki uy xo'jaliklariga iqtisodiy ta'sirni yumshatish uchun ishlatilishi mumkin. yashil o'tishdan eng ko'p ta'sirlangan.

Bundan tashqari, ish o'rinlarini yaratish va resurslarni qayta joylashtirish strategiyalari yashil o'tishning ba'zi ijtimoiy xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi. Global yashil o'tish yangi ish o'rinlari yaratish va ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun katta imkoniyatlar yaratadi va O'zbekiston bu imkoniyatlardan foydalanish uchun yaxshi mavqega ega. [3]

Ish joylari va atrof-muhit natijalarini optimallashtiradigan sohalar qatoriga sog'liqni saqlash, ta'lim, moliya va iqlimga mos konchilik kiradi. Mamlakatdagi eng yirik bandlik sohasi bo'lgan qishloq xo'jaligi qimmatroq sanoatga o'tish va ekotizim xizmatlari yordamida yerdan foydalanishni optimallashtirish orqali yanada ko'proq yashil ish o'rinlarini ta'minlash va turmush darajasini yaxshilash salohiyatiga ega. Bundan tashqari, qayta tiklanadigan energiya manbalari va boshqa innovatsion texnologiyalarga asoslangan, xuddi shunday yashil salohiyatga ega bo'lgan tarmoqlarning kengroq ro'yxati qo'shimcha tahlilga loyiqdir.

Yashil o'tish muvaffaqiyatini ta'minlash uchun davlat sektori va yashil moliyani jalb qilish juda muhimdir. Siyosat chora-tadbirlari yashil sektorlarda yangi ish o'rinlarini yaratish orqali ijtimoiy xarajatlarni kamaytirish bilan birga moliyalashtirishdagi bo'shliqni bartaraf etishi kerak. Bundan tashqari, siyosat eng ko'p zarar ko'rganlarni qayta tayyorlash, qayta joylashtirish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash imkonini berishi kerak. [4]

Yashil iqtisodiyotga o'tishdagi mavjud qiyinchiliklar keltirib o'tamiz:

1. Muhim muammolardan biri O'zbekistonda aholi va tadbirkorlik sub'yektlarida barqaror amaliyotlar va yashil iqtisodiyotga o'tishning afzalliklari haqida xabardorlik va ta'limning yo'qligi hisoblanadi.

2. O'zbekiston iqtisodiyoti asosan qazib olinadigan yoqilg'iga tayanadi, bu esa qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish va uglerod chiqindilarini kamaytirishni qiyinlashtiradi.

3. Energetika, transport va qishloq xo'jaligi kabi sohalardagi mamlakat infratuzilmasi barqaror amaliyotlarni samarali qo'llab-quvvatlash uchun jihozlanmagan bo'lishi mumkin.

4. O'zbekiston qishloq xo'jaligi va barqaror rivojlanish uchun muhim bo'lgan suv tanqisligi muammolariga duch kelmoqda.

5. Yashil amaliyotlar va investitsiyalarni rag'batlantirish uchun keng qamrovli va samarali me'yoriy-huquqiy bazalar va rag'batlarning yo'qligi o'tishga to'sqinlik qilishi mumkin.

O'zbekiston yashil iqtisodiyotga o'tishi uchun asosiy yechimlar quyidagicha:

1. Yashil iqtisodiyot tamoyillari va amaliyotlari haqida xabardorlikni oshirish uchun ta'lim dasturlarini amalga oshirish O'zbekistonda barqarorlik madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Quyosh, shamol va gidroelektr energiyasi kabi qayta tiklanadigan energiya manbalariga investitsiyalarni rag'batlantirish mamlakatning qazib olinadigan yoqilg'iga bog'liqligini kamaytirishga va uglerod chiqindilarini kamaytirishga yordam beradi.

3. Infratuzilmani yanada barqaror va ekologik toza bo'lish uchun yangilash, masalan, jamoat transporti tizimlari va energiya tejaydigan binolarni rivojlantirish yashil iqtisodiyotga o'tish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

4. Tomchilatib sug'orish va suvni qayta ishlash texnologiyasi kabi samarali suvni boshqarish amaliyotlarini joriy etish O'zbekistonda suv tanqisligi muammolarini hal qilishga yordam beradi.

5. Yashil biznes va barqaror amaliyotlar uchun qo'llab-quvvatlovchi siyosatlar, qoidalar va moliyaviy rag'batlantirishlarni amalga oshirish yashil iqtisodiyotga o'tishni rag'batlantirishi mumkin.

Xulosa

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, O'zbekiston yashil iqtisodiyotga o'tish yo'lida qadam tashladi, biroq hali ham yengish kerak bo'lgan muammolar mavjud. Bu muammolarni ta'lim, investitsiyalar, infratuzilmani rivojlantirish, suv xo'jaligi va siyosat islohotlari orqali hal qilish orqali O'zbekiston yanada barqaror va ekologik toza iqtisodiyotga o'tish jarayonini tezlashtirishi mumkin.

Yashil iqtisodiyotga o'tish O'zbekiston va uning xalqi uchun yanada barqaror kelajak yaratish uchun hukumat, biznes va fuqarolik jamiyatidan birgalikdagi sa'y-harakatlarni talab qiladi. "Yashil iqtisod"ga o'tish o'rta va uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy rivojlanish, bioxilma-xillik, ekotizim, iqlim o'zgarishi, sog'liq va farovonlik o'rtasida bog'liqlikni yaratishga qodir bo'lishi kerak bo'lgan siyosat va investitsiyalarga asoslangan iqtisodiyotning ma'lum bir turini qo'llashni anglatadi. "Yashil iqtisod"ga o'tish uzoq muddatli istiqbolda barqaror rivojlanishni rag'batlantirish uchun asos yaratish uchun yetarli bilim, tadqiqot va innovatsiyalarga asoslangan to'g'ri tashvishlanishni nazarda tutadi. Ushbu tadqiqot ba'zi ekspertlar tomonidan bugungi kunda dunyo mamlakatlari duch kelayotgan muammolarning asosiy yechimi sifatida ko'rilgan "Yashil iqtisodiyot" kontseptsiyasiga umumiy nuqtai nazarni yaratishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmuradovich, Xaydarov Baxrom. "" YASHIL IQTISODIYOT" NI MODERNIZATSIYA QILISH VA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI

OSHIRISHNING O 'ZARO MUTANOSIBLIGI MASALALARI." PEDAGOG 5.7 (2022): 81-85.

2. Parxadovna, Sobirova Umida. "O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOYILLARINI JORIY QILISH QILISH MASALALARI." PEDAGOG 6.1 (2023): 203-209.
3. Xodjayeva M. U. YANGI O 'ZBEKISTONNI "YASHIL" IQTISODIYOTGA O 'TISH ISTIQBOLLARI //GOLDEN BRAIN. – 2024. – T. 2. – №. 4. – C. 69-74.
4. Odil o'g'li, Sirojov Oxunjon. "YASHIL IQTISODIYOT "EKOTIZIMLAR VA BIO-XILMAXILLIK IQTISODIYOTI"." Journal of Research in Innovative Teaching and Inclusive Learning 1.4 (2023): 127-132.